

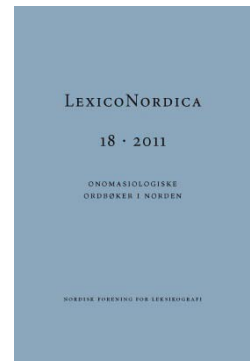
LexicoNordica

Forfatter: Ole Michael Selberg [En etterlengtet ordbok]

Anmeldt værk: M. J. Filipek, M. Iwanow, R. Iwanow: *Norsk-polsk polsk-norsk juridisk ordbok*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag 2010. 320 sider.

Kilde: LexicoNordica 18, 2011, s. 345-354

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

En etterlengtet ordbok

Ole Michael Selberg

M. J. Filipek, M. Iwanow, R. Iwanow: *Norsk-polsk polsk-norsk juridisk ordbok*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag 2010. 320 sider. Pris 398 NOK.

1. Innledning

I betraktning av det store antall polakker som nå oppholder seg i Norge – dels midlertidig, dels mer permanent – torde behovet for en ordbok som denne være innlysende. Målgruppen den henvender seg til, har hittil måttet hjelpe seg med det lille som fantes av leksikalske broer mellom de to språkene – det vil i praksis si FAGORDBOK 1994, som inneholder ca. 850 juridiske termer, og Soleng og Soleng (2008), som er en allmennspråklig ordbok med i alt ca. 60 000 oppslagsord.

Den nye ordboken omfatter ifølge forordet ca. 18 000 norske og polske lemmaer (oppslagsord), og skal dekke «sentrale fagspråklige felt innenfor norsk juridisk terminologi», med hovedvekt på strafferett og privatrett. Målgruppen er først og fremst «jurister, forretningsmenn, studenter og andre som har behov for å overføre juridisk terminologi til polsk». Det er forfatterens håp at boken vil være «et nyttig hjelpemiddel for bedrifter, domstoler og andre statlige institusjoner».

2. Typografi

Bare to typer skrift er brukt – halvfet for kildespråket og normal for målspråket, som i «alderspensjon – emerytura, renta».¹ Artikler der lemmaet følges av en henvisning til et annet lemma, skiller seg ikke fra artikler der det angis én eller flere målspråksekvivalenter: «alderstrygd – alderspensjon». En irriterende detalj i artikler med nummererte målspråksekvivalenter er manglende mellomrom etter nummer fulgt av punktum: «anbefaling – 1.opinia, 2.list polecający».

3. Lemmaene

Lemmaene er alfabetisert etter ord-for-ord-metoden, hvilket innebærer at ordmellomrom gjelder som første tegn i alfabetet, slik at f.eks. *felles foreldresvar* kommer foran *fellesanlegg*. Den eneste alfabetiseringsfeilen jeg har oppdaget, opptrer under bokstaven S, hvor det mellom *straffeformildende omstendighet* og *straffegebyr* har kilt seg inn elleve feilalfabetiserte lemmaer som begynner på *straffri-* og *straffull-*. Feilen har antagelig sammenheng med at det i usus er vakling mellom *straff-* og *straffe-* som første sammensetningsledd.

Siden det som i andre ordbøker antagelig ville blitt behandlet som eksempler, gjennomgående (men ikke alltid) er skilt ut som egne artikler, består lemmaene for en stor del av syntagmer. I tillegg til lemmaet *påstand* opererer ordboken således med hele fem flerordslemmaer der *påstand* er første ledd (*påstand i ankesak*, *påstand mot påstand*, *påstand om erstatning*, *påstand om frifinnelse*, *påstand om full frifinnelse*), samt med fire lemmaer der *påstand* er objekt for et verb: *fremsette påstand*, *legge ned påstand (om)*,

¹ Tegnsætning og mellomrom i eksemplene er som i originalen.

*nedlegge påstand*², *nedlegge påstand om (...)* års fengsel. Oppføringen av eksempler som egne oppslag er imidlertid ikke konsekvent gjennomført – under *hevd* finner man f.eks. *ha hevd på å bruke en vei* og to andre eksempler.

I en del tilfeller etterfølges et lemma av nøyaktig samme lemma, men med andre ekvivalenter. Det gjelder f.eks. *fritt rettsråd*, *kapitalinnskudd*, *prinsippal påstand*, *privat straffesak* og *voldsoffererstatning*. De to lemmaene *la saken avgjøre ved votering* og *la saken avgjøres ved avstemning* kan, til tross for at de er ulike på to punkter, også plasseres i samme kategori.

Bokens preg av å være mer en opplisting av ord og ordforbindelser enn en strukturert ordbok gjør det dessverre ofte ganske vanskelig å finne det brukeren leter etter. *Grunnbokshjemmel*, *inhabilitetsinnsigelse* og *omsetningsverdi* forekommer f.eks. ikke som egne lemmaer, men må søkes under henholdsvis *ha grunnbokshjemmel*, *gjøre inhabilitetsinnsigelse gjeldende mot dommer* og *fastslå omsetningsverdien*. I andre tilfeller er ordboken svært raus med oppføringer. Som egne lemmaer opptrer således ikke bare *partsevne*, *prosessuell handleevne*, *rettsbruddsevne* og *rettsevne*, men også, nokså unødvendig, syntagmene *ha partsevne*, *ha prosessuell handleevne* osv.³ Ved enkelte lemmaer kan man lure på om det i det hele tatt finnes brukere som vil falle på å slå opp på dem. Det gjelder f.eks. *hindring av noens straffellelse* (dvs. *straff-fellelse*; *straffelle* og *straffellelse* finnes ikke som egne oppslag), *få en måneds oppsigelse* og *meddelelse om å ta begjæring med tvangsfullbyrdelse til følge*. Det sistnevnte eksempelet er attpåtil uforståelig, for det

2 Fra *nedlegge påstand* henvises det til *fremsette påstand*, til tross for at *fremsette påstand om* som juridisk term med betydningen 'si hva man mener rettens dom bør gå ut på' er langt sjeldnere enn *nedlegge påstand om* og *legge ned påstand om*; *fremsette* brukes først og fremst i allmennspråklige uttrykk som *fremsette en påstand*, dvs. 'hevde noe (som sant)'.
 3 Syntagmet *ha rettsevne* står også som eksempel under *rettsevne*, og er der korrekt oversatt med polsk infinitiv + objekt; i artikkelen *ha rettsevne* er det feilaktig gjengitt med presens partisipp + objekt.

må hete *begjæring om tvangsfullbyrdelse*, og mens *beskjed/befaling/ordre/pålegg o.l. om å gjøre noe* er mulige konstruksjoner, kan det samme neppe sies om *meddelelse om å gjøre noe* – det kan bare hete *meddelelse om at noe skal/må gjøres*.

Av lemmaer jeg savner, kan jeg nevne: *annuitetslån (serielån finnes)*, *bankremisse, beføyelse, boliglån (erervslån finnes)*, *fedrekvote, foreldrepenger, graviditet (gravid finnes)*, *gårdsnummer og bruksnummer (matrikelnummer finnes)*, *mangelsbeføyelse, opprette* i betydningen ‘etablere, stifte, grunnlegge’ (nå finnes bare oppslag der *opprette* betyr ‘sette opp (et dokument)’), *salær, stebarn, stedatter, stesønn (stefar og stemor finnes)*.

Den mest påfallende utelatelsen er kanskje ordet *tingrett*, som i 2002 ble innført som navn på domstoler i første instans. Ordboken oppfører kun de eldre betegnelsene *byrett* og *herredsrett*. I begge artiklene blir det i ekvivalentfeltet gitt en opplysning i parentes om at det aktuelle navnet på vedkommende domstol er *tingrett*, men bare i artikkelen *herredsrett* angis en generell og brukbar polsk ekvivalent, nemlig *sąd pierwszej instancji* {= *domstol i første instans*}. Denne ekvivalenten, samt tilhørende forklaring i parentes, figurerer så i den polsk-norske delen som lemmaet *sąd pierwszej instancji (obecna nazwa: tingrett)* {= *domstol i første instans (nåværende navn: tingrett)*}. En norsk bruker som slår opp på den sentrale termen *tingrett*, finner altså ingenting, og et alternativt søk på *domstol i første instans* er like forgjeves, for dette opptrer hverken som lemma eller som eksempel under *domstol* og *instans*.

De polske motstykkene til *tingrett* og *lagmannsrett* som domstoler i hhv. første og annen instans er *sąd rejonowy* og *sąd okręgowy*. Begge disse finnes som lemmaer i den polsk-norske delen, med hhv. *distriktsdomstol* og *områdedomstol* som foreslåtte ekvivalenter. Det kan være grunner som taler for ikke å oversette *sąd rejonowy* med *tingrett* og *sąd okręgowy* med *lagmannsrett*, men når man lager to nye termer, slik forfatterne har gjort i dette tilfellet, burde det vært tilføyd en opplysning både om hvilket nivå

i domstolssystemet det er tale om, og hva en norsk domstol på tilsvarende nivå heter.

4. De polske ekvivalentene

Den norsk-polske delen er åpenbart den primære; den polsk-norske gir inntrykk av å være laget ved nokså mekanisk å «vrenge» den norsk-polske. Et nokså klart vitnesbyrd om dette er det faktum at når et norsk lemma har flere polske ekvivalenter, eventuelt plassert under ulike betydningsnumre, kan man finne hver ekvivalenttrekke oppført som ett lemma i den polsk-norske delen. Til den norske artikkelen «vedtatt – 1.przyjęty, uchwalony, 2.zaakceptowany, zaaprobowany, uzgodniony» svarer således de to polske artiklene «przyjęty, uchwalony – vedtatt» og «zaakceptowany, zaaprobowany, uzgodniony – vedtatt». Fremgangsmåten blokkerer i praksis inngangen til lemmaer som *uchwalony* og *uzgodniony*.

Norske brukere får stort sett ingen hjelp til å velge når ordboken oppfører flere ekvivalenter. Slår man f.eks. opp på *forlover*, finner man to nummererte ekvivalenter, hvorav den ene betyr 'vitne ved vielse' og den andre 'kausjonist', men ingen ekvivalentdifferensierende informasjon. Dersom det norske lemmaet har flere betydninger og den polske ekvivalenten bare dekker én av disse, som ved *handle*, er man også helt overlatt til seg selv.

Ved flerordslemmaer er det ofte ikke ordklassesamsvar mellom lemma og ekvivalent. Til norsk verb svarer polsk substantiv i artiklene *forevise veksel*, *ha grunnbokshjemmel*, *omlevere*, *reise sak om barnets ektefødsel*. I andre tilfeller er et norsk verb gjengitt med et polsk adjektiv. Det gjelder f.eks. artiklene *ha partsevne*, *ha prosessuell handleevne*, *ha rettsbruddsevne*, *være prosessdyktig*.

I enkelte tilfeller er tilstandsverb gjengitt med overgangsverb, som i ekvivalenten til eksempelet *ha hevd på å bruke en vei* under lemmaet *hevd*, eller overgangsverb med tilstandsverb, som i ek-

sempelet *bli separert etter to års ekteskap* under lemmaet *separert*.

Ordbokens forfattere har en tendens til å sky korte, innarbeidede termer og erstatte dem med mer ordrike varianter. Som ekvivalent til *trafikkforseelse* oppfører de *wykroczenie przeciwko przepisom drogowym*, som gir 0 treff ved et Google-søk, i stedet for det normale *wykroczenie drogowe*, som gir over 50 000 Google-treff. Den vanligste norske betegnelsen på fenomenet, nemlig *brudd på trafikkreglene*, finnes ikke som oppslag. Slår man opp på *anbudskonkurranse*, finner man som ekvivalent ikke *przetarg*, men konstruksjonen *konkurs ofert przetargowych*, som åpenbart er kalkert over den norske termen (et Google-søk på *konkurs ofert przetargowych* gir 0 treff; et søk på *przetarg* gir over fem millioner treff).

I enkelte tilfeller er det som står på målspråkssiden, mer forklaringer enn håndterbare ekvivalenter. Til *rettslig forundersøkelse* angis som polsk term *postępowanie przygotowawcze prowadzone przez sędziego śledczego mające na celu zebranie dowodów i rozstrzygnięcie czy zostanie przedstawiony akt oskarżenia*. Her burde *postępowanie przygotowawcze* stått som foreslått ekvivalent, og resten vært skilt ut som en utfyllende forklaring. I andre tilfeller presenterer ordboken én eller flere ekvivalenter samt en definisjon, uten å gjøre det klart hva som er hva: «**prejudikat** – prejudykat, precedens, uprzedni wyrok innego sądu będący wytyczną dla wyrokowania w podobnych sprawach w przyszłości» ('prejudikat, presedens, en annen domstols tidligere dom som tjener som rettesnor for pådømmelse av lignende saker i fremtiden'). Den lange definisjonen virker overflødig, all den stund det på polsk finnes nesten likelydende ekvivalenter, men dersom den allikevel skal være med, må det iallfall markeres at den ikke er tenkt som en ekvivalent.

Ikke sjelden er ekvivalentene som foreslås, upresise. Den polske motsvarigheten til *parkeringsbot* er ikke *mandat drogowy*, som betyr *trafikkbot*, men *mandat za (nieprawidłowe) parkowanie* (hverken *trafikkbot* eller *fartsbot* finnes forøvrig som lemmaer), og de to ekvivalentene under *angrefrist* – *termin reklamacji* og *termin w któ-*

rym należy dokonać wymiany – er begge gale, for den første betyr *reklamasjonsfrist* og den andre *byttefrist*. Ved *abort* gis ekvivalentene *aborcja*, *przerwanie ciąży*, som betyr henholdsvis '(kunstig) abort' og 'svangerskapsavbrudd', men ikke ekvivalenten *poronienie*, som betyr 'naturlig, spontan abort'. Helt galt går det så i neste lemma, *abortere*, der man som polske ekvivalenter finner *dokonać aborcji*, *przerwać ciążę*, dvs. *foreta/ta abort*, *avbryte svangerskapet*, til tross for at *abortere* på norsk betyr 'føde et ikke levedyktig foster', og på polsk må gjengis med *poronić*.

Ordboken inneholder i det hele tatt forbausende mange grove feil i overføringen av norske lemmaer og brukseksempler til polsk. Noen eksempler (oversettelsen av de polske ekvivalentene og eventuelle bemerkninger tilføyd av meg står i sløyfeparentes og innledes med likhetstegn):

arvestykke – udział spadkowy {= *arvelodd*}

blodprøve – 1.pobranie krwi {= *blodprøvetaking*},
2.grupa krwi {= *blodgruppe!*}

kabinettsspørsmål – votum zaufania {= *tillitsvotum*}

leie 1 s [...] bo til leie – mieszkanie do wynajęcia {= *bolig til leie*}

løsøreregisteret – rejestr prawnych stosunków majątkowych pomiędzy małżonkami {= *register over ektefellers innbyrdes formuesforhold*; løsøreregisteret er et tinglysningsregister for rettigheter og pant i løsøre (f.eks. motorkjøretøyer), og omfatter ikke bare ektepakter}

mindreåriges rett til å slutte arbeidskontrakt – prawo osoby niepełnoletniej do rozwiązania stosunku pracy {= *mindreårig persons rett til å avslutte arbeidsforhold*; slutte betyr her ikke 'avslutte', men 'inngå'}

nåde 2 v – okazać łaskę, ułaskawić {= *vise nåde, benåde*; som verb finnes *nåde* bare i uttrykk som (*gud*) *nåde deg hvis ...*}

ANMELDELSER

omgjøre fra dollar til kroner – wymieniać dolary na korony {= *veksle dollar til kroner*}

prokurator – oskarżyciel, prokurator {= *aktor, statsadvokat*; *prokurator* er på norsk en nedsettende betegnelse på en advokat}

pådra seg ansvar for (noe) – wziąć (coś) na swoją odpowiedzialność {= *påta seg ansvar for noe*}

rettledning – pouczenie o prawach {= *belæring om rettigheter*; *rettledning* er det samme som *veiledning*}

rettvinklet – zawiły prawnie {= *juridisk innviklet!*}

rådslå – doradzać, udzielać porady {= *råde, gi råd*}

sakfører – powód, skarżący, strona wnosząca powództwo {= *saksøker, klager*; *sakfører* er en eldre betegnelse på en advokat}

straffebestemmelse – ustawowy wymiar kary {= *strafferamme*}

vedta en dom – wydawać wyrok {= *avsi en dom*; å *vedta en dom* vil si å akseptere den}

5. Omtekst

Ordboken har ingen liste over anvendte forkortelser. Det er uansett ikke mange – stort sett bare s (substantiv) og v (verb), brukt for å skjelne mellom homografer. Dessuten finner man et par steder «(pot.)», som åpenbart står for *potocznie* (*familiært, dagligtale*). Den siste forkortelsen synes å være brukt helt tilfeldig – den mangler f.eks. ved *på fersken* (en familiær variant av det stilistisk nøytrale *på fersk gjerning*).

6. Samme ordbok i to utgaver

Ordboken foreligger også i en polsk utgave, SŁOWNIK 2010. Denne omfatter ifølge forordet ca. 16 000 lemmer (2 000 mindre enn den norske), og inneholder som et tillegg en samling skjemaer og formularer som det ofte er aktuelt å oversette (erklæring fra brudefolkene før prøving av ekteskapsvilkårene, forlovererklæring, søknad om separasjon, samboerkontrakt, gjeldsbrev o.l.).

Satsen i den polske utgaven er noen hakk bedre enn i den norske. Den mangler den overflødige tankestreken mellom lemma og ekvivalent, og i tillegg til halvfet for kildepråket og normal skrift for målpråket bruker den kursiv ved henvisning fra ett lemma til et annet: «**alderstrygd** zob. *alderspension*». Når lemmaet er et intetkjønnssubstantiv, er genus vist ved en etterstilt **n**. Eksempler er dessuten i noe større grad innarbeidet i artiklene i stedet for å stå som egne lemmer. Til de to artiklene *allmenne hensyn* og *allmenne hensyn krever påtale* i den norske utgaven svarer således artikkelen «**allmenne hensyn** interes publiczny (społeczny); ~ **krever påtale** interes publiczny wymaga wszczęcia postępowania karnego» i den polske. Et pluss for brukere med godt syn er at de slipper å irritere seg over en typografisk besynderlighet i den norske satsen. Halen (*ogonek*) under den polske bokstaven *ą* er nemlig galt plassert. I stedet for å henge helt til høyre, som den skal, er den forskjøvet et langt stykke mot venstre.

Uansett utgave vil ordboken, alle feil og ufullkommenheter til tross, utvilsomt kunne være nyttig for brukere som behersker begge språk godt. De bør imidlertid vokte seg for å ta alt som står i den, for god fisk. Er de for godtroende, kan de komme ille ut.

ANMELDELSER

Litteratur

- FAGORDBOK 1994 = *Fagordbok for tolker. Norsk-polsk. Terminologimedarbeidere for polsk*: Jadwiga Teresa Purzycka Kvadsheim og Ole Michael Selberg. Oslo: Folkeuniversitetets Forlag.
- SŁOWNIK 2010 = M. J. Filipek, M. Iwanow, R. Iwanow: *Słownik terminologii prawniczej norwesko-polski polsko-norweski*. Warszawa: C. H. Beck.
- Soleng, Żanetta Wawrzyniak og Harald H. Soleng: *Polsk-norsk, norsk-polsk*. Oslo: Ad Infinitum 2008.

Ole Michael Selberg
Tåsenveien 135A
NO-0880 Oslo
o.m.selberg@c2i.net